

Folkloristiikan ja naistutkimuksen dosentti Helena Saarikosken Spice Girls -fanikulttuuria Suomessa tutkiva teos on vankka näyttö folkloristiikan metodien ja tutkimustradition käyttökelpoisuudesta ja elinvoimasta nykykulttuurin tutkimuksessa. Kuvassa Spice Girls -yhtyeen levykansi, Lähde: wikipedia.org.

Fanikulttuurin koreografioita purkamassa

■ KIRSTI SALMI-NIKLANDER

Helena Saarikoski: *Nuoren naisellisuuden koreografioita. Spice Girlsin fanit tyttöyden tekijöinä.* SKS 2009.

Helena Saarikosken tuore tutkimus pureutuu muutamassa vuodessa ohi menneeseen populaarikulttuurin ilmiöön, Spice Girls -yhtyeen faniuteen suomalaisessa tyttökulttuurissa 1990-luvun loppupuolella. Kirjan sisältö on häkellyttävän runsas, tutkimuskohteiden oma ääni nostetaan vahvasti esille ja heidän kanssaan käydään keskustelua folkloristiikan parhaiden perinteiden mukaisesti. Kokonaisuus vaatii sulattelua eikä toistolta vältytä. Tutkimus on kuitenkin vankka näyttö folkloristiikan metodien ja tutkimustradition käyttökelpoisuudesta ja elinvoimasta nykykulttuurin tutkimuksessa.

Olen itse varttunut tutkijaksi 1980-luvulla folkloristiikan (eli silloin suomalaisen ja vertailevan kan-

sanrunoudentutkimuksen) oppiaineen ilmapiirissä, jolle Helena Saarikoski antaa esipuheessa lämpimät kiitokset. Lähdin irtiottoretkelte työväenkulttuurin ja poliittisen historian suuntaan, mutta vuosien jälkeen voin itsekkin nähdä Matti Kuusen ja Leea Virtasen vaikutukset omalla tutkijanpolullani. Kuusen välillä unohduksiin painunut idoli-analyysi taipuu Saarikosken soveltamana luontevasti fanikulttuurin tutkimukseen. Virtanen tutki folkloristiikan perinteiden mukaisesti lastenkulttuurin perinteisiä ryhmäleikkejä, mutta suuntasi huomion myös lasten ”tykkäämiskulttuuriin”.

Koin Saarikosken tutkimuksen vankimpana antina kenttätö- ja arkistoaineistojen analyysin mahdollisuudet sekä fanikulttuurin historialliset ulottuvuudet. Hän hyödyntää tutkimuksessaan Ulla Lipposen Kansanrunousarkistoon 1990-luvulla tallentamaa Spice Girls -aiheista haastattelua ja videoaineistoa. Arkistojen ja arkistotutkijoiden tehtävä kenttätöaineistojen tallentajana ja myös tutkimusaiheiden ennakoijana saa tässä ansaitsemaansa tunnustusta. Vertailuaineistona on vuo-

den 1998 Leikkiperinne-kysely, jota Saarikoski luonnehtii vaikeasti tulkittavaksi ja ymmärrettäväksi: koulujen välityksellä arkistolle lähetetyt tekstit lasten vapaa-ajan vietosta, leikeistä ja harrastuksista ovat lyhyitä, katkelmallisia ja sisältöltään usein hämmentäviä. Haastattelu- ja videoaineiston kanssa rinnan tulkittuina kyselyaineistot mahdollistavat kuitenkin Spice Girls -faniuden yhdistämiseen laajempaan kenttään.

Oli ilahduttavaa huomata, että tutkimusmetodit ja termit, joita olen kehittänyt 1900-luvun alun työläisnuorten käsinkirjoitettuja lehtiä tutkiessani, ovat käyttökelpoisia myös tuoreiden haastatteluaineistojen tutkijalle. Saarikoski analysoi tarkasti fanikulttuuriin liittyvää kerrota: yksilöllisen ja kollektiivisen kokemuksen limittymistä, luovia ja toistavia elementtejä sekä ironisia vivahteita, joiden avulla nuoret tytöt kommentoivat omaa rooliaan suhteessa kaupallisesti levitettyyn musiikkikulttuuriin. ”Koreografia” on Saarikosken tutkimuksessa sekä metafora sukupuolen esittämiseksi että konkreettinen esitysjärjestys, jota erilaiset fanikulttuurin ilmaisut – tanssiesitykset, haastattelut, kirjalliset kertomukset – noudattavat, mutta myös luovat uudelleen.

Yksi merkittävästä oivalluksista Saarikosken kirjaa lukiessani oli se, että olen itse tutkinut fanikulttuuria 1900-luvun alun työläisnuorison keskuudessa. 1920-luvulla kuplettilaulaja J. Alfred Tannerista tuli faniuden kohde Högforsin ruukinpojille, samoin kuin monille muillekin nuorille kuulijoille ympäri Suomea. Gramofonien, radion ja kiertueiden myötä Tanner-faniudesta tuli uudenlainen sukupolvi-kokemus. Högforsin ruukkiyhdy-

sössä Tanner-fanius sai yllättävän samanlaisia muotoja kuin 1990-luvun Spice Girls -tyttöillä: ruukinpojat esittivät Tannerin kupletteja lähipitäjien iltamissa, he eläytyivät niiden henkilöhahmoihin ja seppivät niiden pohjalta omia viisujaan. Tanner-faniuteen sisältyi ideologinen ristiriita, joka ei kuitenkaan näyttänyt ruukinpoikia häiritsevän: he olivat tiukkoja kommunisteja, Tanner taas ei tunnustautunut minkään lajin sosialistiksi. Tiettyssä mielessä Tanner toimi siis sovittelijana 1920–1930-luvun kireässä poliittisessa ilmapiirissä.

Spice Girls -yhtyeen kaupallisuutta estottomasti hyödyntävän ”tyttöenergian” ja 1990-luvun feministisen liikkeen välillä on havaittavissa vastaavanlaisia ideologisia jännitteitä. Historialliset arkistoaineistot tarjoavat huomattavasti rajatummalla mahdollisuudella fanikulttuurin tutkimukseen kuin haastattelu- ja videoaineistot. Kuitenkin myös historiallisten aineistojen tutkija voi lähestyä aineistojen etnografian näkökulmasta ja ”kenttätyöasenteella”.

Saarikosken tutkimus antaa myös omalta osaltaan vastauksen kysymykseen, jonka muutama vuosi sitten esitin puhuessani Kansantietouden tutkijain seuran kevätkoulussa: Onko mahdollista tutkia menneisyyden nykyperinnettä? 1990-luvun osalta tämä kysymys ei vaikuta erityisen paradoksaaliselta. Mutta entä jos siirrymme vaikkapa 1800-luvulle tai vielä kauemmas historiaan? Menneisyyden nykyperinteen tutkimus voi tarjota herkkyyttä katkoksille, syrjäpoluille, lyhytikäisille ilmiöille ja ”hiljaisille signaaleille”. Tutkija voi saada myös aukkoiset ja vaikeasti tulkittavat aineistot puhumaan lu-

kemalla niitä rinnakkain herkällä korvalla ja avoimella mielellä.

Kirjoittaja on Helsingin yliopiston folkloristiikan dosentti.